

פרויקט בן-יהודה זקוק לעזרתכם. לחצו כאן לפרטים.

ספרי לנו מה שגוי =

דואל:

זכרו שאין משמעות למספרי שורה או עמוד בטקסט רציף באינטרנט. אנא ציינו מספר פסקה, ו/או העתיקו כמה מלים סביב כל שגיאה, כדי להקל עלינו למצוא את הטעון תיקון.

רשימת הגהות:

נודיע לך בדואל כשנעיין בהגהות ונתקן את הטקסט.

שלח

נשמע לשמוע מה אהבת =

דואל:

ההמלצה שלך:

(אנו מפרסמים המלצות ביומן הרשת שלנו)

[YouTube](#) - פרויקט בן-יהודה: [בפייסבוק](#) | [ב](#)

[יומן הרשת של פרויקט בן-יהודה](#)

שלח

זכרונות קוטיק – פרק עשרים-ושלושה

[לתוכן הענינים](#)

© כל הזכויות שמורות. החומר מובא ברשות בעלי הזכויות.

פרק עשרים-ושלושה

ערב חתונתי - ראיתי את הכלה - הדריכה הראשונה

על הרגל - "יחד! יחד!" - העסק עם החסידים

והמתנגדים בחתונתי - הדרשה

בשנת תרל"ה (1865) החל אבא להאיץ בנו שצריך למהר ולערוך את חתונתי. אני כבר רווק זקן, בן שבע-עשרה, וזו פשוט בושה וחרפה להתהלך כך בין הבריות. קבעו אפוא את החתונה לחודש אלול. החתונה תתקיים אצלנו, שכן הכלה יתומה, בלי אב ואם.^[1] צריך להכין לי מלתחה שלמה. אבא רצה שאלך לחופה בפאנטאפל,^[2] גרביים^[3] וקפוטה של אטלס.^[4] בנוסף לכך ניסה להתעלם מן הכליזמרים מקוברין, משום שטודרוס הבדחן הוא מתנגד, והעדיף להזמין את הכליזמרים מבריסק, שבראשם עמד נגן חסידי מפורסם.^[5] הוא גם רצה להביא בדחן חסידי.

במשך כמה חודשים קודם החתונה התאמצתי בכל כוחותי לשכנע את אבא, רתחתי מכעס ובכיתי: אינני רוצה ללכת לחופה בפאנטאפל ובגרביים ואני רוצה רק את הכליזמרים של שעפסל. בקשיים גדולים, ובעזרתו של אריה-לייב, "הבן יחיד", עלה בידי לשכנעו שאלך לחופה נעול מגפיים. שעפסל והכליזמרים שלו הגיעו ביום חמישי, יום לפני החופה.

באותו יום הגיעו גם הכלה והמחותנים. הם נסעו אל דודי, מרדכי-לייב, שבביתו תתקיים החתונה. היה נהוג אז, שביום החופה, בשעה שתים עשרה, היו הנשים והנערות מתכנסות לריקודים בביתה של הכלה, והכליזמרים ניגנו לכבודן כמה שעות. אחר כך, עם דמדומי ערב, התאספו הגברים והלכו יחד עם הכליזמרים לקבל את פני החתן. החתן היה נושא דרשה, ובינתיים היו אוכלים לעקעץ עם מרקחת פירות ושותים י"ש. אחר כך הובילו את החתן ברחוב, עם הכליזמרים, אל טקס הבאדעקנס,^[6] ומשם - אל החופה שבבית המדרש. מן החופה הלך כל ה"עולם", עם הכליזמרים, לביתה של הכלה, שם היו עורכים את סעודת הערב, רוקדים ושמחים עד אור הבוקר.^[7]

אם התקיימה החתונה ביום שישי לפנות ערב,^[8] ליוו "העולם" והכליזמרים את החתן והכלה מן החופה לביתם, והקהל הלך להתפלל. לאחר התפילה התכנסו שוב לשבעת ימי המשתה,^[9] אך לא כולם, כמובן, הגיעו. למחרת, בשבת בבוקר, באו אל החתן כל ידידיו הטובים והמחותנים, הובילו אותו לבית המדרש, ושם העלו אותו לקריאת התורה. את הריקודים ואת הסעודה ערכו במוצאי שבת.

אבי החסיד לא מצא לנכון להראות לי את הכלה לפני החופה.^[10] כשהגיעה לעיירה, הלכו כל בני המשפחה, מקטן ועד גדול, לראותה - חוץ ממני. בעצם כולם מיהרו לראות את הכלה, העיירה כולה, וכולם באו לספר לי בשמחה עד כמה היא יפה.... אין לה אפילו נמש קטן אחד על הפנים. אבל היו גם כאלה שפקפקו בכך והחליטו ללכת עוד פעם ולבחון את הכלה. ושוב חזרו ואישרו

בשמחה שאין שום נמש בפניה, ואילו אני כעסתי שאין מראים לי אותה.

ביקשתי מאריה-לייב, "הבן יחיד", שיעשה טובה לאדם במצוקה וילך אתי אל ביתו של הדוד, כדי שאראה את הכלה. ואכן, למחרת בבוקר, קודם שהתכנסו הנשים, ראיתי את הכלה. היא באמת היתה יפה. הייתי קצת נבוך, אך בכל זאת אזרתי אומץ, איחלתי לה "מזל טוב" ושאלתי כיצד היא מרגישה... רציתי להתיישב ולהתבונן עוד קצת בפניה היפות, אבל אריה-לייב נטל את ידי ואמר: "בוא, אסור לשבת עכשיו אצל הכלה..." עצוב פניתי ל"דירת", כלומר, לביתו של סבא.

בקבלת הפנים נכח גם דודי הרב, ואני השמעתי את הדרשה. קאמניץ כולה נסערה מן הדרשה, והכול היה ממש שמח.

כשעמדנו תחת החופה הרגשתי שהכלה דורכת על רגלי, ולא העליתי על דעתי שזה היה בכוונה. ^[11] מיד לאחר החופה מיהרו בני משפחתה לחטוף אותה והובילוה אל הבית, כדי שהיא תיכנס ראשונה, לפני. הדבר הזה נחשב אצלם למין סגולה, שהיא תהיה זו שתמשול בי. אז האמינו מאוד בדברים האלה. החתן או הכלה - מי שבדרכו מן החופה יפסע ראשון על מפתן הבית, הוא שישלוט בשני. ^[12] אבל אריה-לייב ושאר בני משפחתי, שלא היו מן הוותרנים, התחילו לרוץ במהירות עוד יותר גדולה, כדי שאני אהיה זה שאכנס ראשון. הכלה וקרוביה לא היו מוכנים לאבד את ה"שלטון", ואז החלה תחרות ריצה, שאלוהים ישמור. מעל קפוטת האטלס שלי לבשתי גם קיטל ^[13] וגם מעיל עליון. אבל יהודה-לייב, החייט, תפר לי מעיל צר מדי, ותוך כדי ריצה נפרם המעיל ואפשר היה לראות את הקיטל שלי. נורא התביישתי.

הכלה וקרוביה הגיעו בינתיים אל מרפסת הבית, ואילו אני עדיין הייתי מעט לפני שש המדרגות המובילות אל המרפסת. ואז הכריז אריה-לייב, שהכלה חייבת לרדת מן המרפסת, החתן והכלה מוכרחים לעבור שניהם יחד בדלת, שווה בשווה. מאומה לא עזר. הכלה והמחותנים נאלצו לרדת במדרגות, ומשני הצדדים שמרו שהחתן והכלה יעברו יחד את מפתן הבית. עלינו על המרפסת ומכל הצדדים צעקו: "יחד! יחד!..."

אבל הכלה הזדרזה והעבירה במהירות את כף רגלה מעל מפתן החדר, והנה היא זו שתשלוט בי!... אבל אריה-לייב ראה את הנעשה וכמובן שלא הרשה זאת. הוא ציווה על שנינו לשוב ולרדת ולהיכנס ביחד, שווה בשווה. ושוב צעקו משני הצדדים: "יחד! יחד!"

זה הזכיר אימוני חיילים. בלבי צחקתי מכל העניין, ובכוונה שוב נתתי לה

להיכנס לפני. שתיהנה! כלתי אכן הזדרזה ושוב נכנסה ראשונה בדלת. עכשיו אריה-לייב כבר התרגז ממש והודיע, שהחתן והכלה לא ייכנסו לכאן בכלל, וכי יש להובילם לדירתו של החתן, דהיינו לביתו של סבא. אם הכלה תנסה שוב להיכנס לפני החתן - הם לא ירשו זאת, ואפילו יימשך הדבר כל הלילה. הובילו אותנו אפוא עם הכליזמרים עוד מרחק מה, עד לביתו של סבא. גם שם היתה מרפסת גבוהה כזו. המחותנים מצד הכלה כבר היו עייפים, וגם איבדו, ככל הנראה, את החשק להתקוטט עם אריה-לייב. הם כבר לא כל כך התאמצו, ואף על פי כן גם פה צעקו: "יחד! יחד!" כולם התבוננו היטב ברגלינו, ולמרבית המזל הפעם הזאת נכנסנו אל החדר ביחד, שווה בשווה.

עתה הביאו, מביתו של הדוד אל בית סבא, את "מרק הזהב"^[14] עבור החתן והכלה, שכן לאחר החופה צריך ליחד את החתן והכלה בחדר נפרד.^[15] אכלנו את המרק המפורסם בביתו של סבא. הכליזמרים התחלקו: כמה מהם, יחד עם שעפסל, ניגנו בבית סבא, והשאר - בבית הדוד. שבת כבר התקרבה ובירכו על הנרות. "העולם" הלך לבית הכנסת, ואילו אנו, בני המשפחה, נשארנו להתפלל בבית.

סבא ואבא היו חלוקים בדעותיהם. סבא לא רצה שהחסידים יבואו לחתונתי, ואבא הסכים. הם באו אפוא בערב שבת, בשבת בבוקר ובמוצאי שבת. החסידים שרו והשמיעו דברי חסידות, ואני הקשבתי לשיחתם. הם, שעדיין לא ידעו שאני כבר מתנגד, נראו לי משונים בחסידותם זו. הכליזמרים ניגנו כמעט שבוע שלם. בכל יום ערכו סעודות גדולות לכל בני העיר, כפי שנהגו מאז ומתמיד.

לתוכן הענינים

לדף הראשי של פרויקט בן-יהודה

^[1] המנהג היה שאת החופה עורכים במקום מגוריה של הכלה. אך במקרה זה, כיוון שהכלה היתה יתומה, נערכה החופה בעירו של החתן.

^[2] פאנטאפל - ביידיש: נעלי בית; והכוונה לנעליים שטוחות ללא שרוכים, שבהן נהגו ללכת חסידים.

^[3] גרביים - הכוונה להכנסת שולי המכנסיים אל תוך גרביים לבנות גבוהות (הויזן אין די זאקן; שיד און זאקן), כדרך שנהגו חסידים. ראו: נ' פרילוצקי, דאָס געוועט - דיאלקט וועגן שפראך און קולטור, וואַרשע 1923, עמ' 86-93.

^[4] קפוטת של אטלס - בד מעין משי (ראו לעיל, פרק יז, הערה 8), שכמותו נהגו להתקין לחתן ביום חופתו. השווה לתיאור בגדי החתן אצל שמואל קופמן, זכרונות (תולדות ימי חי תל-אביב תשט"ו, עמ' 34: "מיד אחרי סוכות הזמינו הורי בשבילי אריג למלבושי חתונה, הכל משי ואטלס, כדי שבלבשי בגדי איקרא 'אברך משי'. עודני זוכר היום כמה מלבושים עשו י

אדרת 'פזים' עם צוארון ביבר; מעיל בוקר מבד אדום, עם אבנט פיפים לקשרו בעת לכתו לבית המדרש ללמוד; שתי קפוטות של משי: אחת מאריג גארגאריה והשנייה מאריג פיק ונקודות משי; ועוד ריזיוולקה (מלבוש עליון) אחת; גם קפוטה של אטלס, וקפוטה של לאסטיקה, וקפוטה של אלפאקה (לויסטרניה) - ולכל קפוטה כמובן חזיה המתאימה לה; כעשרה זוג מכנסיים, הכל מאריג טריקו (בגדי פשתן), גם זוג מכנסי אלפאקה, אך לא בגדי צמר הנקראים קורט, מחשש שעטנו; שום יהודי הגון לא לבש אז לבוש של קורט, אף לא כובע של קורט, כובע של משי או קטיפה."

[5] על הכליזמרים של קוברין, ראו לעיל, פרק א, סמוך להערה 77. על הכליזמרים של בריסק, ראו: מ"ש גשורי, "פולמוס ונגינה", אנציקלופדיה של גלויות: בריסק דליט ירושלים ותל-אביב תשט"ו, עמ' 111-112.

[6] באדעקנס - ראו לעיל, פרק א, הערה 79.

[7] לכל זה השוו: א"ב גוטלבר, זכרונות ומסעות, א, ירושלים תשל"ו, עמ' 101-103. תיאור מרהיב של חתונה מזרח אירופית, על מנהגיה האופייניים, ראו באידיליה של שא טשרניחובסקי, "חתונתה של אלקה".

[8] מנהג קדום הוא שלא לערוך חופה ביום שישי (מחשש לחילול שבת), והדבר הותר רק לעניים (ראו: אנ"צ רות, "שלא לבייש", ידע-עם, י [תשכ"ה], עמ' 6). דבר זה אף נא במפורש בשנת 1761 בידי ועד מדינת ליטא: "חתיכא דאיסורא לעשות חופה בע"ש [=בערב שבת] אף לרבנים דראשי קהלות" (ש' דובנוב, פנקס מדינת ליטא, ברלין תרפ"ה, עמ' 268, סי תתקפב). עם זאת, חוגים חסידיים העדיפו להינשא דווקא ביום זה.

[9] שבעת ימי המשתה - הכוונה לסעודה חגיגית הנערכת לכבוד הזוג הנשוי, וראו לעיל, פרק ב, הערה 32.

[10] החמרה זו היתה מנוגדת להלכה לפיה אסור לאדם לקדש אישה עד שיראנה (קידושין, מא ע"א); החסידים העדיפו את המנהג שעל פיו יראה החתן לראשונה את כלתו בטי הבאדעקנס; השוו: קופמן, זכרונות (לעיל, הערה 4), עמ' 35.

[11] המקור למנהג זה בספרו של המקובל ר' אברהם אזולאי, חסד לאברהם (דפוס ראשון: אמשטרדם תמ"ה), ירושלים תשנ"ו, עמ' קסו. השוו: "בספר עברי קראתי על סגו בדוקה לבעל להבטיח לעצמו את השליטה על בת זוגו לכל ימי חייו, וזוהי: בשעת הכניסה לחופה עליו לדרוך על רגלה, ואם שניהם יעשו את מעשה הטכסיס הזה, תהיה יד הראשון תמיד העליונה. כשהעמדנו אני וכלתי תחת החופה זה אצל זה, נזכרתי מיד אותה סגולה ואמרת לי לפשי: הנה באה לידיד הזדמנות... אל תחמיצנה! וכבר בקשתי לדרוך על רגלה... ובעוד אני מהי בדבר, והנה הרגשתי פתאם בנעלה של אשתי, שלחצה את רגלי לחיצה גדולה כל כך, שאלמלא הבושה הייתי צועק כמעט בקול רם" (ספר חיי שלמה מימון כתוב בידי עצמו, תל-אנ תשי"ג, עמ' 97); וראו גם: זכרונות ומסעות, א (לעיל, הערה 7), עמ' 104; "אלוז", ממנהגי ישראל, רשמות, א, אודיסה תרע"ח, עמ' 360-361.

[12] על מנהג זה השוו: רוזה שמ"ר-באטשעליס ומרים שמ"ר-צונזר, אבינו שמ"ר, תרגם: א' וייסמן, ירושלים 1953, עמ' 32.

[13] חתנים נהגו ללבוש בחופתם קיטל - בדרך כלל, מתנת הכלה - וטעמים הרבה נאמרו כדי להסביר מנהג זה, ראו: א"י שפרלינג, טעמי המנהגים ומקורי הדינים, ירושל תשי"ז, עמ' תז, סימן תתקנו; ממנהגי ישראל, שם, עמ' 357; השוו: "בכבוד והדר ילכו המחותנים, ובראשם החתן לבוש בגדי כלולותיו, עליהם 'קיטל' לבן ו'טיזליק' [=בגד משי אר שחור עליו מלמעלה" (זכרונות ומסעות, א [לעיל, הערה 7], עמ' 103).

[14] "מרק הזהב" - ביידיש "די גאלדענע יויך". כינוי לצלחת מרק העוף המוגשת לחתן ולכלה, שעל פי רוב צמו ביום חתונתם; השוו: "כבואם שמה ישיבום בחדר מיוחד ויגי לפניהם לאכול את המרק אשר יקראו די גילדענע יויך. המחותנים ונשותיהם יבואו הנה, והמבשל... יקח מתוך הקערה של הזוג ויתן לכל אחד בקערה מיוחדת מן המרק, בכסף מלא ית

להם, כי שלם ישלמו לו המחותנים איש כמסת ידו" (זכרונות ומסעות, שם, עמ' 104).

^[15] מנהג זה נקרא "ייחוד". החתן והכלה הוכנסו לזמן מה לחדר צדדי ושם היו סועדים את לבם לאחר התענית.

© כל הזכויות שמורות. החומר מובא ברשות בעלי הזכויות.

דף זה הוא חלק מ**פרויקט בן-יהודה**, שמתקיים הודות ל**לסיוע של מתנדבים**.